

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

बी.ए. भाग-२ : B.A. Part-II

अभ्यासक्रम : Syllabus

June, 2019 onward

मराठी अभ्यास मंडळ

Board of Studies in Marathi

Choice Based Credit System

सत्र-३ : Semester No. III

Discipline Specific Core Course (DSC-C1) Marathi Paper No.III

विद्याशाखीय विशेष गाभा (DSC-C1) (अभ्यासपत्रिका - ३)

साहित्यकृती : काय डेंजर वारा सुटलाय! (नाटक)

जयंत पवार, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २०११

: मराठी भाषिक कौशल्ये

शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, २०१९

उद्दिष्ट्ये:

१. नाटक या वाङ्मय प्रकाराचे आकलन करून घेणे.
२. समकालीन नाटकातून नाटककाराच्या समकालाचे प्रतिबिंब कशाप्रकारे प्रकट होते याचा अभ्यास करणे.
३. नाट्याभ्यासाद्वारे प्रयोगरूप नाटक व नाट्यक्षेत्रातील ज्ञानसंपादनास चालना देणे.
४. नाट्याभ्यासातून सभ्यता, संस्कृती, राष्ट्रीय एकात्मता व बंधुता वाढीस लावणे.
५. विद्यार्थ्यांमध्ये संवादलेखन कौशल्ये विकसित करणे.

अ. क्र. Sr. No.	घटक Topic	अध्यापन तासिका Teaching Hours	श्रेयांक Credit
विभाग १ Module I	काय डेंजर वारा सुटलाय! - आशयसूत्रे	१५	१
विभाग २ Module II	काय डेंजर वारा सुटलाय! - पात्रे, घटनाप्रसंग, संवाद व संघर्षाचे स्वरूप	१५	१
विभाग ३ Module III	काय डेंजर वारा सुटलाय! - नाट्यविशेष व भाषाविशेष	१५	१
विभाग ४ Module IV	उपयोजित मराठी - संवाद लेखन ● संवाद : स्वरूप आणि व्याख्या ● संवाद कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी ● संवादाचे प्रकार ● उदाहरणदाखल कथानकावर संवादलेखन	१५	१

मूलभूत वाचन :

१. कदम-जांगडा, नीलिमा लेख- 'अंतर्बाह्य हादरवणारा वारा' दै. वृत्तमाणूस, मुंबई, १४/८/२०१०
२. करमकर, दीपेश लेख- 'जागतिकीकरणाचा डेंजर वारा' आपला परममित्र (दिवाळी अंक) नोव्हें., डिसेंबर, २०१२
३. बागले, प्रभाकर लेख- 'काय डेंजर वारा सुटलाय-एक विचार' साहित्य आणि सांस्कृतिक संवेदन, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
४. जोशी, संजय भास्कर लेख- 'लक्षवेधी पुस्तके - काय डेंजर वारा सुटलाय' ललित, सप्टें., २०११
५. पवार, जयंत लेख- 'एका गुंत्याचा गुंताडा' साधना, पुणे, १२ जाने., २०१३
६. आठलेकर, मंगल लेख- 'खूप मोठं अवसान गोळा करावं लागतं' साधना, पुणे, १२ जाने., २०१३
७. गमरे, गौतम बा. लेख- 'काय डेंजर वारा सुटलाय' रंगवाचा (मासिक), फेब्रु., २०१७
८. गुप्ते, विश्राम लेख- 'काय डेंजर वारा सुटलाय-बोलकी हिंसा' परिवर्तन (त्रैमासिक), मुंबई, एप्रिल, मे, जून, २०१२
९. नाडकर्णी, कमलाकर लेख- 'काय डेंजर वारा सुटलाय' दै. आपलं महानगर, मुंबई, २० ऑगस्ट, २०१०

पूरक वाचन :

१०. धांडे, चंद्रकांत मराठी नाट्यसमीक्षेचा इतिहास, परिमल प्रकाशन, औरंगाबाद
११. कुलकर्णी, व. दि. नाटक : रंगाविष्कार आणि रंगास्वाद, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
१२. शिंदे, विश्वनाथ व स्मार्त, हिमांशू मराठी नाटक आणि रंगभूमी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००८
१३. कुलकर्णी, द. भि. नाटक : स्वरूप आणि समीक्षा, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
१४. भावे, पुष्पा रंग नाटकाचे, राजहंस प्रकाशन, मुंबई
१५. गावडे, गोपाळ मामा वरेरकर : प्रयोगाची नांदी, मनोकामना प्रकाशन, इस्लामपूर, २०१७
१६. भगत, दत्ता मराठी नाटक आणि रंगभूमीचा इतिहास: आरंभ ते १९९० पर्यंत, प्रकाशक महाराष्ट्र राज्य साहित्य, संस्कृती मंडळ, २०१९
१७. कानडे, मु. श्री. मराठी रंगभूमीची १२५ वर्षे : नाट्यविषयक ठळक नोंदी, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस पुणे, २०१०
१८. घोरपडे, अक्षय संवाद आणि लेखन कौशल्ये, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगांव, २०१९
१९. तौर, पृथ्वीराज (संपा.) मराठी भाषिक कौशल्ये विकास, अथर्व पब्लिकेशन, धुळे, २०१८
२०. जोशी, प्रभाकर व वले, वासुदेव उपयोजित मराठी भाग १, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगांव, २०१७
२१. जोशी, प्रभाकर उपयोजित मराठी, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगांव, २०१७

* प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप *

Pattern of Question Paper

एकूण गुण - ५० : Total Marks-50

प्रश्न १	योग्य पर्याय निवडा	१० गुण
प्रश्न २	विभाग १ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ३	विभाग २ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ४	विभाग ३ वर थोडक्यात उत्तरे द्या (तीन पैकी दोन)	१० गुण
प्रश्न ५	विभाग ४ वर लघुत्तरी प्रश्न (चार पैकी दोन)	१० गुण

टीप : प्रश्न क्र. १ मधील वस्तुनिष्ठ प्रश्न विभाग १, २ व ३ वर असतील.

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

बी.ए. भाग-२ : B.A. Part-II

अभ्यासक्रम : Syllabus

June, 2019 onward

मराठी अभ्यास मंडळ

Board of Studies in Marathi

Choice Based Credit System

सत्र-३ : Semester No. III

Discipline Specific Core Course (DSC-C2) Marathi Paper No. IV

विद्याशाखीय विशेष गाभा (DSC-C2) (अभ्यासपत्रिका - ४)

पाठ्यपुस्तक : काव्यगंध

शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, २०१९

: मराठी भाषिक कौशल्ये

शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, २०१९

उद्दिष्ट्ये:

१. मराठी काव्यपरंपरा व प्रवाहांची ओळख करून घेणे.
२. मराठी काव्यातून प्रकट होणारे माणूस आणि समाज यातील परस्पर संबंध शोधणे.
३. कवितेच्या कलात्मक आकृतीबंधाचे मोल अभ्यासणे.
४. काव्यप्रवाहानुरूप काव्यलेखनाचे विशेष अभ्यासणे.
५. प्रात्यक्षिकाद्वारे काव्यलेखन कौशल्ये रुजविणे.

अ. क्र. Sr. No.	घटक Topic	अध्यापन तासिका Teaching Hours	श्रेयांक Credit
विभाग १ Module I	केशवसुत- १. अंत्यजाच्या मुलाचा पहिला प्रश्न २. नवा शिपाई (सामाजिक) ३. तुतारी ४. मजुरावर उपासमारीची पाळी ५. गोफण केली छान! वसंत बापट-१. फुंकर २. जपावयाला शिकली होतीस ३. आज (प्रेमविषयक) अचानक ४. नाजुक रुपडे ५. विस्मृती	१५	१
विभाग २ Module II	नारायण सुर्वे-१. दोन दिवस २. माझी आई ३. गिरणीची लावणी (श्रमविषयक) ४. पोष्टर ५. नेहरू गेले त्या वेळची गोष्ट वसंत आबाजी डहाके- १. त्या संध्याकाळी समुद्र २. आख्यान (महानगरीय) ३. खेळ ४. पुतळे ५. वास्तववाद	१५	१
विभाग ३ Module III	अजीम नवाज राही- १. दुष्काळ : काही संदर्भ (वंचितांची कविता) २. जातीय दंगल : बारा भानगडींची तेरा वळणे ३. सुरक्षेची हमी देणारा कळपवाद! ४. मोडतोडीतून डागडुजीची भाषा शिकताना ५. मोहल्ला, पक्षी आणि कातरवेळ कल्पना दुधाळ- १. बाय आणि गाय २. झुलत्या फांदीला (कृषी जाणीव) ३. घोषणा ४. खस्ता ५. धग असतेच आसपास	१५	१
विभाग ४ Module IV	उपयोजित मराठी - काव्यनिर्मिती प्रक्रिया १. प्रसंगावर २. घटनेवर ३. चित्रावर ४. अनुभवावर	१५	१

मूलभूत वाचनः

१. पंडित, भ. श्री. (संपा.)	समग्र केशवसुत, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
२. क्षीरसागर, शकुंतला	संपूर्ण केशवसुत, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००१
३. बापट, वसंत	सेतू, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, पुनर्मुद्रण, २००४
४. कुसुमाग्रज (संपा.)	निवडक नारायण सुर्वे, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई, १९९४
५. सुर्वे, नारायण	माझे विद्यापीठ, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, आवृत्ती २ री, २००५
६. डहाके, वसंत आबाजी	शुभवर्तमान, मौज प्रकाशन, मुंबई, १९९७
७. डहाके, वसंत आबाजी	शुनःशेष, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई, १९९६
८. डहाके, वसंत आबाजी	चित्रलिपी, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई, २००६
९. राही, अजीम नवाज	व्यवहाराचा काळा घोडा, मुक्तछंद प्रकाशन, नागपूर, २००४
१०. राही, अजीम नवाज	कल्लोळातला एकांत, अक्षरमानव प्रकाशन, पुणे, २०१२
११. राही, अजीम नवाज	वर्तमानाचा वतनदार, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई, २०१७
१२. दुधाळ, कल्पना	सिद्धर कर म्हणतेय माती, हर्मिस प्रकाशन, पुणे
१३. दुधाळ, कल्पना	धग असतेच आसपास, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई
१४. कदम, महेंद्र	लेख-कल्पना दुधाळ यांचं शेतीशास्त्र, साप्ता. विवेक, ५ मार्च, २०१८
१५. धसकटे, सुशील	मुलाखत-कल्पना दुधाळ यांची मुलाखत, अक्षरनामा, १२ जाने., २०१८
१६. शर्मा, नीला	लेख-कल्पना व वास्तवादर्श्यानाचा पूल ठरलेली कविता, दै.सकाळ, ८ मार्च, २०१८
१७. कदम, महेंद्र	लेख-कल्पना दुधाळ यांच्या कवितेची शैली, कवितेची शैली, अक्षरवाङ्मय, पुणे, २०१९
१८. शानेदिवान, राजेखान	भारतीय मुसलमानःवर्तमान आणि भविष्य, अक्षरदालन प्रकाशन, कोल्हापूर
१९. कुलकर्णी, अंजली	लेख-वर्तमानाचा स्वशोध, दै. लोकसत्ता, पुणे १५ एप्रिल, २०१८
२०. चांदवडकर, तुषार	लेख-वर्तमानाचा वतनदार, दै.सकाळ, रविवार पुरवणी, २९ एप्रिल, २०१८

पूरक वाचनः

२१. सानप, किशोर	युगांतराची कविता, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई
२२. पी. विठ्ठल	मराठी कविताःसमकालीन परिदृश्य, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद, २०१९
२९. रसाळ, सुधीर	काही मराठी कवी : जाणवा आणि शैली, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९६
३०. सुर्वे, कृष्णाबाई नारायण	मास्तरांची सावली, डिंपल प्रकाशन, मुंबई

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

Pattern of Question Paper

एकूण गुण - ५० : Total Marks-50

प्रश्न १	योग्य पर्याय निवडा	१० गुण
प्रश्न २	विभाग १ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ३	विभाग २ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ४	विभाग ३ वर थोडक्यात उत्तरे द्या (चार पैकी दोन)	१० गुण
प्रश्न ५	विभाग ४ वर लघुत्तरी प्रश्न (चार पैकी दोन)	१० गुण

टीप : प्रश्न क्र. १ मधील वस्तुनिष्ठ प्रश्न विभाग १, २ व ३ वर असतील.

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

बी.ए. भाग-२ : B.A. Part-II

अभ्यासक्रम : Syllabus

June, 2019 onward

मराठी अभ्यास मंडळ

Board of Studies in Marathi

Choice Based Credit System

सत्र-४ : Semester No. IV

Discipline Specific Core Course (DSC-C25) Marathi Paper No. V

विद्याशाखीय विशेष गाभा (DSC-C25) (अभ्यासपत्रिका - ५)

साहित्यकृती : माती, पंख आणि आकाश (आत्मचरित्र)

ज्ञानेश्वर मुळे, मनोविकास प्रकाशन, पुणे, आवृत्ती अकरावी, २०१७

: मराठी भाषिक कौशल्ये

शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, २०१९

उद्दिष्ट्ये:

१. आत्मचरित्र या वाङ्मयप्रकाराची ओळख करून घेणे.
२. इतर वाङ्मयप्रकार आणि आत्मचरित्र यातील अभिव्यक्ती रूपांचा अभ्यास करणे.
३. आत्मचरित्रकाराच्या व्यक्तिमत्त्वाची जडण-घडण आणि त्याचा समकाल समजून घेणे.
४. वेगवेगळ्या भारतीय प्रांतातील व परदेशातील जीवनदर्शन समजून घेणे.
५. आत्मवृत्तपर लेखन कौशल्ये विकसित करणे.

अ. क्र. Sr. No.	घटक Topic	अध्यापन तासिका Teaching Hours	श्रेयांक Credit
विभाग १ Module I	माती, पंख आणि आकाश - जीवनानुभवाचे स्वरूप	१५	१
विभाग २ Module II	माती, पंख आणि आकाश - शैक्षणिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक पर्यावरण	१५	१
विभाग ३ Module III	माती, पंख आणि आकाश - वाङ्मयीन गुणविशेष	१५	१
विभाग ४ Module IV	उपयोजित मराठी - आत्मवृत्तलेखनाचे स्वरूप १. आत्मकथन/स्वकथन २. प्रवास वर्णन ३. रोजनिशी	१५	१

मूलभूत वाचनः

१. हातकणंगलेकर, म.द. लेख-अंतःकरणाचा ठाव घेणारे वेगळ्या धाटणीचे आत्मकथन, दै. सकाळ, १ मार्च, १९९८
२. खाडिलकर, मीना लेख-वेगळ्या घाटाचे आत्मचरित्र, दै. तरुण भारत, २६ जुलै, १९९८
३. लोकापुरे, राजू लेख-माती, पंख आणि आकाश, दै. महासत्ता, ३० ऑगस्ट, १९९८
४. लाटकर, मानसी लेख-माती, पंख आणि आकाश, दै. लोकसत्ता, लोकरंग, ६ सप्टें., १९९८
५. कोटीभस्कर, मधुमालती लेख-ललितरम्य शैलीतील आत्मचरित्र, दै. पुढारी, ३१ जाने., १९९९.
६. महांबरे, गंगाधर लेख-मातीतून घेतलेल्या आकाशभरारीची सुरस, सफल आत्मकहाणी, दै. सकाळ, ४ जुलै, १९९९

पूरक वाचनः

८. जोशी, अ. म. चरित्र-आत्मचरित्र, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
९. भोसले, नारायण अविस्मरणीय चरित्र - आत्मचरित्रे, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव
१०. हस्तक, उषा मराठीतील आत्मचरित्रात्मक लेखन, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
११. शानेदिवान, राजेखान खाली जमीन वर आकाश - एक विमर्ष, शब्दवेल प्रकाशन, कोल्हापूर, २००८
१२. काळसेकर, सतीश वाचणाऱ्याची रोजनिशी, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

Pattern of Question Paper

एकूण गुण - ५० : Total Marks-50

प्रश्न १	योग्य पर्याय निवडा	१० गुण
प्रश्न २	विभाग १ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ३	विभाग २ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ४	विभाग ३ वर थोडक्यात उत्तरे द्या (तीन पैकी दोन)	१० गुण
प्रश्न ५	विभाग ४ वरील लघुत्तरी प्रश्न (तीन पैकी दोन)	१० गुण

टीप : प्रश्न क्र. १ मधील वस्तुनिष्ठ प्रश्न विभाग १, २ व ३ वर असतील.

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

बी.ए. भाग-२ : B.A. Part-II

अभ्यासक्रम : Syllabus

June, 2019 onward

मराठी अभ्यास मंडळ

Board of Studies in Marathi

Choice Based Credit System

सत्र-४ : Semester No. IV

Discipline Specific Core Course (DSC-C26) Marathi Paper No. 6

विद्याशाखीय विशेष गाभा (DSC-C26) (अभ्यासपत्रिका - ६)

साहित्यकृती : जुगाड (कादंबरी)

किरण गुरव, दर्या प्रकाशन, पुणे, २०१८

: मराठी भाषिक कौशल्ये

शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, २०१९

उद्दिष्ट्ये:

१. कादंबरी वाङ्मयप्रकाराची ओळख करून घेणे.
२. समकालीन कादंबरीतील नव्या अवकाशाचा शोध घेणे व आधुनिकतेमधील अंतर्विरोध समजून घेणे.
३. मानवी मूल्यांविषयी जाणीव निर्माण करणे.
४. कादंबरीलेखनाचे विशेष अभ्यासणे.
५. वृत्तांतलेखन कौशल्ये रुजविणे.

अ. क्र. Sr. No.	घटक Topic	अध्यापन तासिका Teaching Hours	श्रेयांक Credit
विभाग १ Module I	जुगाड - आशयसूत्रे	१५	१
विभाग २ Module II	जुगाड - घटना, प्रसंग आणि व्यक्तिरेखांचे स्वरूप व पर्यावरण	१५	१
विभाग ३ Module III	जुगाड - वाङ्मयीन विशेष	१५	१
विभाग ४ Module IV	उपयोजित मराठी - वृत्तांतलेखन : <ul style="list-style-type: none">● वृत्तांतलेखनाचे स्वरूप● वृत्तांतलेखनाचे घटक आणि वैशिष्ट्ये● वृत्तांतलेखकाच्या अंगी आवश्यक गुण● साहित्य/संशोधन/शैक्षणिक स्थळास अभ्यास सहलीद्वारे प्रत्यक्ष भेट देऊन त्यावर आधारित वृत्तांतलेखनाचा सराव करवून घेणे	१५	१

मूलभूत वाचनः

१. थोरात, हरिश्चंद्र लेख- 'आधुनिकतेला सामोरे जाणारे जुगाड' मुक्तशब्द (मासिक), फेब्रु.२०१९
२. खरे, नंदा लेख- 'उद्योगविश्वावर क्ष किरण' दै. लोकसत्ता, रविवार पुरवणी, २०/१/२०१९
३. मुनघाटे, प्रमोद लेख- तरुण पिढीची होरपळ, दै. महाराष्ट्र टाईम्स, रविवार संवाद, १०/२/२०१९

पूरक वाचनः

४. बांदिवडेकर, चंद्रकांत मराठी कादंबरीचा इतिहास, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, दु.आ., १९९६
५. बांदिवडेकर, चंद्रकांत मराठी कादंबरी चिंतन आणि समीक्षा, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, दु.आ., १९९६
६. डहाके, वसंत आबाजी दृश्यकला आणि साहित्य, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई, २०१३
७. यादव, आनंद साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, तिसरी आ., २००२
८. पाटील, आनंद सृजनात्मक लेखन, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००५
९. इनामदार-साने, रेखा अस्तित्ववाद आणि मराठी कादंबरी, राजहंस प्रकाशन, पुणे, २००४
१०. शेलार, सुधाकर मराठी साहित्य : काही लेखनबंध, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २०१३
११. पाटील, म. सु. साहित्याचे सामाजिक व सांस्कृतिक अनुबंध, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २००१
१२. थोरात, हरिश्चंद्र कादंबरीविषयी, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
१३. थोरात, हरिश्चंद्र कादंबरी एक साहित्य प्रकार, शब्द प्रकाशन, मुंबई
१४. टापरे, पंडित कादंबरी : संवाद, शब्द प्रकाशन, मुंबई
१५. खोले, विलास गेल्या अर्धशतकातील कादंबरी, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई
१६. मोहिते, गणेश समकालीन मराठी कादंबरी, जनशक्ती वाचक चळवळ, औरंगाबाद

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

Pattern of Question Paper

एकूण गुण - ५० : Total Marks-50

प्रश्न १	योग्य पर्याय निवडा	१० गुण
प्रश्न २	विभाग १ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ३	विभाग २ वरील अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ४	विभाग ३ वर थोडक्यात उत्तरे द्या (चार पैकी दोन)	१० गुण
प्रश्न ५	विभाग ४ वरील लघुत्तरी प्रश्न (चार पैकी दोन)	१० गुण

टीप : प्रश्न क्र. १ मधील वस्तुनिष्ठ प्रश्न विभाग १, २ व ३ वर असतील.